

DOKUMENTEN BETREFFENDE DE BRUGSE SCHILDER AMBROSIUS BENSON

A. SCHOUTEET (†)^o

De bekende Brugse schilder Ambrosius Benson was afkomstig uit Lombardije in Italië. Tussen september 1518 en september 1519 verwierf hij het poorterschap van Brugge en ongeveer terzelfdertijd werd hij er lid van het ambacht van de beeldenmakers en zadelmakers als meester-schilder. In deze stad is hij in januari 1550 overleden.

Omtrent deze schilder werd nauwgezet en doorgedreven archiefonderzoek verricht en werden ook uitgebreide navorsingen in verband met nagelaten schilderijen gedaan. Hoofdzakelijk drie auteurs hebben zich daarbij op bijzondere wijze verdienstelijk gemaakt. Vooreerst de Engelse kunsthistoricus W.H.J. Weale, die zijn opzoekingen heeft gepubliceerd in het artikel *Les peintres de la famille Benson à Bruges, 1519-1585*¹. Vervolgens de Brugse stadsarchivaris R.A. Parmentier, die niet minder dan zeventendertig nieuwe documenten aan het licht bracht in zijn *Bescheiden omtrent Brugsche schilders van de 16de eeuw. I. Ambrosius Benson*². En tenslotte de kunstcriticus G. Marlier, die op grond van de twee voornoemde bijdragen en eigen navorsingen vooral over bewaard gebleven werk een voortreffelijke studie leverde, getiteld *Ambrosius Benson et la peinture à Bruges au temps de Charles-Quint*³.

Dat aldus de kans om nog nieuwe bijzonderheden omtrent Ambrosius Benson op te diepen erg klein geworden is, valt licht te begrijpen. Niettemin zijn we in de gelegenheid er op te wijzen, dat Ambrosius niet op 12 januari 1550 is overleden, zoals door vorige auteurs werd beweerd, maar wel in de week van 12 tot 19 januari 1550. Ook de

^o Wijlen ere-stadsarchivaris van Brugge.

1. *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, LVIII (1908), p. 151-155.

2. *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation" te Brugge*, LXXX (1937), p. 87-129.

3. Damme, Editions du Musée van Maerlant, 1957.

sterfdatum van Ambrosius Benson's eerste vrouw, Anna Ghyselin, kan nader bepaald worden : zij overleed in de week van 8 tot 15 juli 1548 en werd, evenals haar man, in de Brugse Onze-Lieve-Vrouwekerk begraven⁴.

Daarenboven mag gewezen worden op het feit, dat Ambrosius Benson gedurende de Brugse jaarmarkten van 1525 tot 1530 standplaatsen of stallen in het stadspand heeft gehuurd om er zijn schilderstukken te koop te stellen⁵.

Tenslotte volgen hierna nog enkele nieuwe dokumenten betreffende Ambrosius Benson, die weliswaar weinig belangrijke nieuwe bijzonderheden aanbrenge, doch als aanvulling en vervollediging van de hoger genoemde uitgaven verdienen gepubliceerd te worden.

4. Over de sterfdatum van Ambrosius Benson en van Anna Ghyselin zie : Brugge, Rijksarchief, fonds van de Brugse Onze-Lieve-Vrouwekerk, *rekeningen van de kerk-fabriek over 1530-1569*, fol. 448, 450, 455v. en fol. 90. Deze rekeningen, vroeger bewaard in de O.-L.-Vrouwekerk, die thans op het Rijksarchief te Brugge thuis horen, zijn sedert enkele jaren zoek geraakt.

5. Zie : Brugge, Stadsarchief, Oud Archief, reeks 216 : *Stadsrekeningen*, dienstjaren 1525/26, fol. 40v.; 1526/27, fol. 41v.; 1527/28, fol. 40; 1528/29, fol. 40v.; 1529/30, fol. 39v.

BIJLAGEN

1.

1529 januari 19. - *Ten overstaan van schepenen van Brugge machtigt Lodewijk de la Faux de hier genoemde personen, waaronder Ambrosius Benson, om hem in alle zaken te vertegenwoordigen.*

Loys de la Faufox constitueert zyne procureurs ende boden special Pieronelle Thiery, zyn wyf, Jan Rodepersse, Joos Schoutharing, Jacop Moyaert, Cornelis Coolman, Clais Schoutheeten, Jan Ommejaghene, Jan Thiery, Robert Bossot, Ambruesius Benson, Pieter Boghaert, Adriaen Coopman, Stevin Faron, Martin Goethals, Adriaen Bernaerts, Jan van Hecke, de voerare, Willem Gaultier, Jan van Caillen, Jennin de le Mon, Jaques du Bois, Jan Meyne, Willem vander Schuere, Jacop de Clerck, Willem van Riebecke, Joseph Plocqu, Jacop Ghys, meester Ynghel Bave, Jan Wils, Henry du Bien, Fransois de Her, Ghysbrecht Patoulet, Pietre Sys, Danneel Maeis, Fransois de Vriendt, Jacues le Frutier, Pietre de Zanghere, Anthuenis Lommelien, Machiel vanden Vivere, meester Hubrecht Scoefene ende elcken van hemlieden zonderlinghe, toogher deser mettren etc., voorts 't heesschene, t'innene, ontfanghene ende recouvrerene alle de schulden ende sommen van penninghen, die men jeghenwoordich schuldich ende t'achtere es of naermaels wesen zal van renten, van cheinse, van pachte van lande, van huushuere, van coopmanscepe, van gheleenden ghelde ende anderssins, hoe ende in wat manieren oft by zo wat persoonen hetzy oft wesen mach, de penninghen danof commende t'ontfanghene ende quytancie te ghevene ad lites, met macht van substituciën, ende generalick ende specialick, belovende t'houdene goedt, vast ende van weerden etc.

Ghepasseert ter presentie van J. Boot ende J. Gomare, scepenen, den XXIXen in lauwe XV^c ende XXVIII.

- Brugge, Stadsarchief, reeks 199 : *Procuraties*, 1528-1529.

2.

1530 juli 14. - *De voogden over de minderjarige kinderen van Robert Botsau en Katelijne Ghyselin, doen bij de weeskamer van Brugge aangifte van het moederlijk versterf van hun pupil. Dit versterf bedraagt 26 pond groot en berust onder Jan Feron en zijn vrouw, de voornoemde Katelijne Ghyselin, met borgstelling van Ambrosius Benson, de schilder, en van Alaard du Pont, de grauwwerker.*

- Brugge, Stadsarchief, reeks 208 : *Wezengoederen*, Sint-Niklaaszestendeel, 1514-1567, fol. 235.

3.

1531 mei 17. - *De voogden over Hanneken, zoon van Willem van Schorisse¹ en Elizabeth vanden Berghe, doen bij de weeskamer van Brugge aangifte van het moederlijk versterf van hun pupil.*

Hierbij wordt onder meer aangifte gedaan van een bedrag van 100 pond groot, berustende onder de voornoemde Willem van Schorisse, met borgstelling van Jan Partuer, de makelaar, en van Ambrosius Benson, de schilder.

- Brugge, Stadsarchief, reeks 208 : *Wezengoederen, Sint-Donaaszestendeel*, 1519-1533, fol. 182v.

4.

1537 november 15. - *Ambrosius Benson wordt door schepenen van Brugge veroordeeld tot betaling van 2 pond 12 schelling groot aan Katelijne, weduwe van Nikolaas de Fontenys, wegens aankoop van een vette os.*

Ten poortersche dynghedaghe ghehouden ter vierscare van Brugghe den XVden dach van novembre in 't jaer XV^CXXXVII, zo was Ambrosius Benson, den schildere, verweerere, volghende der kennesse ghedaen by Claeys Scoutheete zynen procureur, ter manynghe van den heere ende by vonnessen van scepenen ghecondemneert in live ende in goede, jehghens ende ten verzoucke van Pieter de Mil, als procureur ende machtich van joncvrauwe Katelyne, de weduwe van Claeys de Fontenys, heesscheghe, in de somme van II lb. XII s. grooten, spruutende ter cause van den coop van eenen vetten osse, die te betalene tusschen dit ende den eersten dach van lauwe eerstcommende, ende dit op goeden ende souffisante zekere, die de verwerere ghehouden wordt promptelicke danof te doene, indien hy den voors. dach van payemente ghebruken wille. Ende bovendien was dezelve verweerere ghecondemneert der heesscheghe te betalen de wettelicke costen by haer ghedoocht in dit vervolgh, ter taxatie van scepenen.

Actum als boven².

- Brugge, Stadsarchief, reeks, 157 : *Civiele sententiën Vierschaar*, 1528-1533, fol. 336.

1. Willem van Schorisse was een goudslager, bij wie verscheidene Brugse schilders bladgoud aankochten. Zie over hem : R.A. PARMENTIER, in *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis*, IX, (1939), p. 354, noot 25.

2. Ook de schilder Lancelot Blondeel werd voor de vierschaar van Brugge gedaagd wegens niet betaling voor de aankoop van een vette os. Zie : L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Bruges, port de mer*, in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, XLIV (1894), p. 435; W.H.J. WEALE, *Lancelot Blondeel*, in hetzelfde tijdschrift, LVIII (1908), p. 278.

5.

1542 juli 25. - *Huwelijkscontract tussen Jan Finchon, zoon van Filips en Jozine Botsau, dochter van Robert : hierbij treedt Ambrosius Benson op in de hoedanigheid van voogd over de aanstaande bruid.*

- Brugge, Stadsarchief, reeks 198 : *Klerken van de Vierschaar*, nr. 831 : protocol van de klerk Pieter de Smet, 1529-1552, fol. 296.

6.

1548 oktober 15. - *Pieter vande Velde en Francisque de Verone worden aangesteld als voogden over Jan, de minderjarige zoon van Ambrosius Benson en Anna Ghyselin.*

Pieter vande Velde, brauwere, ende Francisque de Verone, baerdemakere, juraverunt tutores van Jennin, Ambrosius Bensons zuene by joncvrouwe Anna Ghyselin, uxor. Actum den XVten in octobre XV^CXLVIII, present : Spaers, raedt, Themseke ende Anchement, scepenen³.

- Brugge, Stadsarchief, reeks 205 : *Wezerij voogdijschappen*, 1545-1558, fol. 240, nr. 3.

7.

1549 januari 26. - *Francisque de Verone en Pieter vande Velde, als voogden over Jan, de minderjarige zoon van Ambrosius Benson en Anna Ghyselin, doen bij de weeskamer van Brugge aangifte van het moederlijk versterf van hun pupil.*

Den XXVIen dach van lauwe XV^CXLVIII Francisque de Verone ende Pieter vande Velde, als voochden van Hanskin, Ambrosius de Bensons onbejaerde zuen die hy hadde by joncvrouwe Anna Ghyselin, zynen eersten wive, brochten ten papiere van weesen, volghende huerlieder eedt, de grootte van den goede denzelve kinde toecommen ende ghebuerdt by den overlyden van de voors. joncvrouwe Anna, zynder moedere, ende es 't naervolghende.

3. Van deze aantekening wordt melding gemaakt door R.A. PARMENTIER, in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, LXXX, (1937), p. 90, noot 7.

Alvooren 't rechte vierendeel van eenen huuse met datter toebehoort, voorhoofdende up de Buerse⁴, an den zuudtoostzyde van diere, ghenaeamt *De Grootte Veronicke* jaerlycx belast met achtien miten grondtrenten ende met twee ponden grooten tsjaers losrente den penninc achiene, naer 't verclaers van de brieven daerof wesende, als 't blyct by den verdeele in daten van den anderen daghe van lauwe XV^cXLVIII, onder scepenen zeghelen : Victor Teerlinc ende Pieter Dominicle, clerck : Gheerolfs.

Ende voort noch in penninghen commende van de catheylicke ende roerende goedinghen de somme van twee ende dertich scellinghen grooten Vlaemsche munt, welke XXXII s. gr. waren ten overbringhen van desen onder ende in den handen van den voors. Ambrosius, als vadere, metter houdenesse van denzelven kinde, weddinghe stedekiesinghe up sCaermersbrugghe en sCaermerszestendeel, omme aldaer pandinghe te ghenietene. Ende in meerdere versekerthede zo ypothequiede ende verbandt daerinne de voors. Ambrosius de rechte drie deelen van vier deelen van den huuse vooren verhaelt, als 't blyct by der weddinghe ende ypotheque daerof wesende in daten van den anderen dach van lauwe duust vyfhondert achtenveertich, onder scepenen zeghlen Victor Teerlinc ende Pieter Dominicle, clerck : Gheerolfs⁵.

- Brugge, Stadsarchief, reeks 208 : *Wezengoederen*, Carmerszestendeel, 1523-1565, fol. 189.

8.

1557 juli 29. - *In het proces tussen Antoon Michiels en Sancho de Santander, als voogden over Anna, de minderjarige dochter van wijlen Ambrosius Benson, en Jozine Michiels, eisers, tegen de stokhouder Simon Spruut verweerder, beslissen schepenen van Brugge de eis niet ontvankelijk. Eisers vorderden wettelijk beslag met executie op de opbrengst van de door verweerder verkochte en nog niet verkochte roerende goederen van Pieter Ysens en zijn vrouw, Jozine Michiels, weduwe van Ambrosius Benson.*

- Brugge, Stadsarchief, reeks 157 : *Civiele sententiën Vierschaar*, 1554-1558, fol. 296-297.

4. Vroegere benaming van het plein aan de huidige Schouwburg, Vlamingstraat. - Ook in een akte dd. 1549 oktober 23 wordt Ambrosius Benson als eigenaar van het huis De Grote Veronike genoemd : "den huuse, gheheeten De Grootte Veronycke, pertinet Ambrosius Benson". Zie SAB, reeks 198 : *Klerken van de Vierschaar*, nr. 705: protocol van klerk Jozef Plocquoy, 1549-1550, fol. 49.

Uit een akte dd. 1566 september 7 blijkt dat dit huis toen eigendom geworden was van Jan Bardoul : "den huuse, gheheeten De Grootte Veronicke, wylen toebehoorende Ambrosius Benson, den schildere, ende nu Jan Bardoul". Zie : SAB., reeks 198 : *Klerken van de Vierschaar*, nr. 923 : protocol van klerk Jan Telleboom, 1566-1569.

5. Van deze akte heeft ook W.H.J. WEALE, a.w., p. 150, noot 4, melding gemaakt.

9.

1561 november 15. - *Het college van schepenen van Brugge machtigt Jozine Michiels, echtgenote van Pieter Ysens⁶, die haar sedert een vijftal jaren verlaten heeft, om het proces verder te voeren tegen Sancho de Santander betreffende twee geschilderde taferelen.*

Up de requeste ghepresenteert den college van scepenen der stede van Brugghe by Jozyne Michiels, de huusvrauwe van Pieter Ysens, daerby vertooghende hoe denzelven huere man huer vertrocken ende ghescheeden zynde gheleden ontrent vyf jaeren ende zonder van den voorn. huere man eenighe zekere nieuwmaren binnen middelentyde ghehoort t'hebbene, ghepresenteert hadde voor mynen heeren den consulz van der natie van Spaingnen zeker proces jeghens Sancho de Santander, verweere, ter causen van twee gheschilderde tafereelen, versoucken midsdien by den voorn. college gheauthoriseert te zyne omme tzelve proces t'achtervolghene totten hende.

Tzelve college, naer hierup ghehoort t'hebbene Anthuenis Michiels ende Gillis Meese, huere naeste vrienden, die hemlieden van dies voors. es heeft der voorn. Josyne gheconsenteert haer verzouck.

Actum den XVten novembre 61.

- Brugge, Stadsarchief, reeks 173 : *Overleg*, 1561-1562, nr. 160.

6. Over Pieter Ysens, zie : R.A. PARMENTIER, in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, LXXX, (1937), p. 121, noot 37.

